

Х.Ю. Суханова, В.А. Бурий, В.Ф. Сагач, Т.Б. Болтон, Д.В. Гордієнко

Дія модуляторів кальцієвого метаболізму на скорочення мезентеріальної артерії морської свинки при активації P2X-рецепторів

АТФ викликає зміни судинного тонуусу через активацію P2X- та P2Y-пуринорецепторів. Щоб оцінити відносний внесок іонів кальцію, які надходять через потенціалкеровані кальцієві канали L-типу та вивільнюються із саркоплазматичного ретикулула (СР) за механізмом CICR (від англ. Ca²⁺-induced Ca²⁺-releas) при активації P2X-рецепторів, ми аплікували агоніст P2X-рецепторів α, β -мЕАТФ (10 мкмоль/л) і реєстрували зміни амплітуди фазного ізометричного скорочення кільцевих деендотелізованих сегментів за наявності блокуаторів інозитолтрифосфатних (IP₃)- (60 мкмоль/л 2-аміноетоксидифенілборат) або ріанодинових рецепторів (100 мкмоль/л тетракаїну) в поєднанні з маніпулюванням надходження внутрішньоклітинного Ca²⁺ через кальцієві канали L-типу за допомогою нікардипіну (5 мкмоль/л). Ми виявили, що активація P2X-рецепторів призводить до вивільнення Ca²⁺ через обидва типи рецепторів – IP₃- і ріанодинові. Крім того, кальцій, який надходить через канали L-типу також бере участь у вивільненні Ca²⁺ із СР, можливо, через CICR-механізм. Проте фазне скорочення за наявності нікардипіну було менш чутливе до блокування IP₃-, ніж ріанодинових рецепторів (47,1±9,5 і 22,9 % ± 1,4 % порівняно з 38,3±9,6 та 51,8 % ± 7,8 % у розчині Кребса без нікардипіну для інгібіторів IP₃- та ріанодинових рецепторів відповідно). Отримані результати дають підставу припустити, що IP₃-рецептори більш доступні для Ca²⁺, які надходять через потенціалзалежні кальцієві канали L-типу, ніж ріанодинові рецептори. Це припущення підкріплюється дослідженнями з використанням імунофлуоресцентного забарвлення IP₃- і ріанодинових рецепторів. Конфокальна візуалізація забарвлених рецепторів виявила, що елементи СР, які знаходяться безпосередньо під мембраною, збагачені IP₃-, а ріанодинові рецептори розташовані переважно на центральних і навколядерних елементах СР.

Ключові слова: гладенькі м'язи судин, пуринорецептори, IP₃-рецептори, ріанодинові рецептори, потенціалзалежні кальцієві канали L-типу, конфокальна мікроскопія.

ВСТУП

Скорочення резистивних артерій регулюються симпатичною нервовою системою, одним з основних нейропередавачів якої є аденозинтрифосфат (АТФ) [5, 17]. Перші докази того, що останній викликає скоротливу реакцію кровоносних судин через активацію хемокерованих кальцій-проникних каналів були отримані на гладеньком'язових клітинах (ГМК) церебральної артерії та ворітної вени ще в 80-х роках минулого століття. Тоді ж було дове-

дено, що завдяки деполяризації, яка виникає внаслідок активації АТФ-рецепторів, до участі в скоротливій реакції залучаються ще й потенціалкеровані кальцієві канали L-типу VGCCs (від англ. voltage-gated Ca²⁺ channels) [7, 10]. Пізніше на ГМК вушної артерії було показано, що АТФ-активовані рецептори є іонними каналами, проникними до Ca²⁺ [2, 21]. Наразі виявлено два підсімейства поверхневих пуринорецепторів – іонотропні рецептори-P2X, які являють собою неселективний катіонний канал і метаботропні рецептори-P2Y, які не

© Х.Ю. Суханова, В.А. Бурий, В.Ф. Сагач, Т.Б. Болтон, Д.В. Гордієнко

проникні для іонів і пов'язані з клітинними G-білками. P2Y-рецептори виявлено на клітинах ендотелію кровоносних судин. Стимуляція цих рецепторів призводить до вивільнення оксиду азоту та вазодилатації.

P2X-рецептори були ідентифіковані у плазматичній мембрані ГМК внутрішніх органів і судин. Вони опосередковують скоротливі відповіді цих тканин. Нині відомо сім генів (P2X₁₋₇), що кодують субодиниці, з яких складаються P2X-рецептори. Кожен такий рецептор може мати в своєму складі декілька однакових або різних субодиниць, які формують відповідно гомо- або гетеромерний іонний канал, що відкривається у відповідь на зв'язування з зовнішньоклітинними молекулами АТФ [4, 16]. Хоча досліді на нативних гладеньком'язових препаратах не дають змоги однозначно ідентифікувати з яких субодиниць складаються АТФ-рецептори, їх фармакологічні властивості переважно схожі з гомомерними P2X₁-рецепторами [12, 14].

Усі P2X-рецептори проникні до одновалентних катіонів і мають значну проникність до іонів кальцію [16]. Кальцій, що проходить в клітину через активовані P2X-рецептори та кальцієві канали, викликає подальше вивільнення Ca²⁺ із внутрішньоклітинних депо. Це може відбуватися завдяки механізму кальційіндукованого вивільнення Ca²⁺ CICR (від англ. Ca²⁺-induced Ca²⁺-release) через ріанодинові рецептори або через активацію інозитолтрифосфатних рецепторів (IP₃R-рецептори) саркоплазматичного ретикулула (СР).

Мета нашої роботи, використовуючи селективний агоніст P2X₁-рецепторів та антагоністи IP₃- і ріанодинових рецепторів та VGCCs, охарактеризувати відносний внесок різних механізмів мобілізації [Ca²⁺]_i, які залучаються до активації фазних скорочень мезентеріальної артерії морської свинки у відповідь на стимуляцію P2X-пуринорецепторів.

МЕТОДИКА

Досліді було проведено на ізольованих кільцевих сегментах і на поодиноких ГМК мезентеріальної артерії морської свинки масою 250–350 г.

Реєстрація скорочення. Кільцеві сегменти мезентеріальної артерії 2-го та 3-го порядку довжиною близько 2 мм і діаметром до 0,5 мм натягували з силою до 5 мН у проточній камері об'ємом 50 мкл при 36°C. Ендотелій кожного кільця руйнували механічно.

Скоротливі відповіді реєстрували в режимі, близькому до ізометричного, за допомогою тензометричного датчика, сигнал з якого оцифровували за допомогою аналогово-цифрового перетворювача L761 («L-Card», Росія) і в цифровій формі зберігали для подальшого аналізу.

Ізоляція ГМК. Сегменти мезентеріальної артерії довжиною 2–3 мм після 10-хвилинної інкубації в безкальцієвому розчині переносили до розчину, який містив соєвий інгібітор трипсину, колагеназу (тип 1А) та бичачий альбумін (усе в концентрації 0,1 %), і витримували при 36 °С упродовж 25 хв. Далі сегменти тканини відмивали від ферментів протягом 10 хв при кімнатній температурі. Ізольовані клітини отримували піпетуванням та переносили в експериментальні камери, де вони зберігалися при 4°C у нормальному розчині Кребса. Експерименти проводили при кімнатній температурі (20–25 °С) протягом 8 год після ізоляції клітин.

Конфокальна мікроскопія. Експериментальну камеру з ГМК розташовували на столику інвертованого мікроскопа «Axiovert 200 M», приєднаного до конфокального лазерного сканера LSM 510 META з комп'ютеризованим керуванням («Zeiss, Oberkochen», Німеччина). Конфокальні флуоресцентні зображення отримували за допомогою об'єктива Zeiss plan-Apochromat 63x1,4 Ч.А. (масляна імерсія). Флуо-

ресцентний сигнал збирали з фокального оптичного шару товщиною 0,7–1,0 мкм у середині глибини клітини.

Щоб уникнути перехресного засвічування флюоресценції у експериментах з подвійним імунозabarвленням і забарвленням CP, ми використовували флюоресцентні барвники з чітко розмежованими спектральними характеристиками: Alexa Fluor 488 (максимуми абсорбції/емісії становлять 495 нм / 519 нм), Alexa Fluor 633 (максимуми абсорбції/емісії становить 632 нм / 647 нм) та Brefeldin A BODIPY 558/568 (максимуми абсорбції/емісії становить 558 нм / 568 нм).

Детальний протокол завантаження барвників для візуалізації CP і просторової організації IP_3 - і ріанодинових рецепторів у ГМК був описаний нами в попередній публікації [10].

Розчини. В дослідах з тензометричними вимірюваннями використовували розчин Кребса такого складу (ммоль/л): NaCl – 120, KCl – 5,9, $NaHCO_3$ – 15,5, NaH_2PO_4 – 1,2, $MgCl_2$ – 1,2, $CaCl_2$ – 2,5, глюкоза – 11,5.

Для ізольованих клітин використовували розчин Кребса такого складу (ммоль/л): NaCl – 120, KCl – 6, $CaCl_2$ – 2,5, $MgCl_2$ – 1,2, глюкоза – 12, Нерес – 10, рН доводили до 7,4 за допомогою NaOH.

Безкальцієвий розчин готували на основі розчину Кребса для ізольованих клітин без додавання $CaCl_2$.

У роботі використовували реактиви: аденозин 5'-трифосфат, натрієву сіль; α, β -метиленаденозин-5'-трифосфат (α, β -меАТФ), літієву сіль; («Sigma», США), тетракаїн гідрохлорид, нікардипін («Sigma-Aldrich», США); 2-аміноетоксидифенілборат (2-АРВ, «Calbiochem», США).

За виключенням АТФ і α, β -меАТФ, всі реактиви розводили в перфузуючому розчині Кребса в необхідній концентрації. Для раціонального використання агоніста $P2X_1$ -рецепторів α, β -меАТФ, його аплікацію здійснювали за допомогою ін'єкції

(200 мкл) в трубку, через яку перфузуючий розчин надходить у робочу камеру. Тривалість ін'єкції була підібрана так, щоб вона закінчувалася після завершення фазного скорочення. Таким самим чином проводили аплікацію АТФ. Концентрація кожного з агоністів у розчині була підібрана, щоб викликати субмаксимальне фазне скорочення і становила 1 ммоль/л для АТФ чи 10 мкмоль/л для α, β -меАТФ. Оскільки для $P2X$ -рецепторів характерна тривала десенситизація, подальші аплікації агоністів проводили через інтервали, не коротші ніж 25 хв. Щоб пересвідчитися в відтворюваності результатів, контрольну аплікацію α, β -меАТФ проводили двічі. За контрольну амплітуду приймали середні значення фазних скорочень двох послідовних аплікацій. Амплітуду фазного скорочення за наявності антагоністів нормували до усередненої контрольної амплітуди.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Скоротливі відповіді м'язових смужок мезентеріальної артерії на дію АТФ та α, β -меАТФ

Аплікація неселективного агоніста пуринорецепторів, АТФ чи селективного агоніста $P2X_1$ -рецепторів, α, β -меАТФ у перфузуючий розчин призводила до швидкого фазного скорочення. При цьому чутливість препарату до α, β -меАТФ була на 2 порядки вищою, ніж до АТФ. Однакові за амплітудою фазні скорочення викликали 1 ммоль/л розчином АТФ чи 10 мкмоль/л розчином α, β -меАТФ. Крім того, реакція на АТФ мала дещо більшу тривалість і меншу швидкість активації та спаду: час до піку $16,2 \pm 0,5$ с ($n = 7$) та $12,3 \pm 0,8$ с ($n = 6$) при стимуляції АТФ та α, β -меАТФ відповідно; загальна тривалість при напівмаксимальній амплітуді становила $64,4 \pm 0,5$ с ($n = 7$) та $39,4 \pm 0,3$ с ($n = 6$) при стимуляції АТФ та α, β -меАТФ відповідно. Значно нижча ефективність АТФ порівняно

з його метаболічно стабільним аналогом α, β -меАТФ пояснюється метаболічним руйнуванням АТФ нуклеотидазами, які зберігають активність в артеріальних препаратах [2, 21].

Хоча $P2X_1$ -рецептори швидко десенситизуються, вони встигають започаткувати низку складних процесів, кінцевим результатом яких є скорочення. Тому тривалість скоротливої реакції на дію α, β -меАТФ відображує взаємодію та часовий хід усіх таких процесів. Більша тривалість фазного скорочення на дію АТФ може означати залучення до процесу не тільки $P2X_1$ -, але і інших $P2$ -рецепторів, до яких АТФ є агоністом. В артеріальних ГМК шурів було виявлено ко-експресію $P2X_1$ -, $P2X_4$ - і $P2X_5$ -рецепторів [13, 15]. Хоча в мезентеріальній артерії домінуючою була експресія $P2X_1$ -рецепторів, наявні субодиноці інших можуть об'єднуватися з $P2X_1$ -субодиноціями, утворюючи гетеромерні рецептори з дещо уповільненою десенситизацією [18].

Тому подальше дослідження ми обмежили застосуванням лише селективного агоніста $P2X_1$ -рецепторів – α, β -меАТФ [16]. Однак навіть після такого обмеження реакція ГМК на активацію $P2X$ -рецепторів залишається досить складною, оскільки до неї залучаються декілька механізмів. Збільшення проникності мембрани до Na^+ , K^+ і Ca^{2+} при активації катіонного каналу, яким є $P2X$ -рецептор, викликає деполяризацію мембрани. Деполяризація, в свою чергу, активує вхід Ca^{2+} в клітину через VGCCs. Первинне збільшення $[Ca^{2+}]_i$ завдяки входу через $P2X$ -рецептори і VGCCs може підсилюватися внаслідок вивільнення Ca^{2+} із СР за механізмом CICR. Тому застосування інгібіторів ріанодинових та IP_3 -рецепторів може пролити світло на особливості залучення вивільнення Ca^{2+} з внутрішньоклітинних депо до АТФ індукованої реакції. З іншого боку, застосування інгібіторів VGCCs може допомогти розмежувати ефекти, що викли-

каються Ca^{2+} , який входить у клітину через пуринорецептори та Ca^{2+} , який входить через кальцієві канали L-типу.

На рис. 1,а,в показані типові результати дослідів, в яких визначалася роль IP_3 - і ріанодинових рецепторів у вивільненні Ca^{2+} із СР після стимуляції $P2X_1$ -рецепторів 10 мкмоль/л α, β -меАТФ. Для цього в омиваючий розчин Кребса на 25 хв додавали блокатор ріанодинових (100 мкмоль/л тетракаїну) або IP_3 -рецепторів (60 мкмоль/л 2АРВ), і вимірювали частку від контрольної реакції, що залишалася стійкою до дії блокатора.

Значне зменшення амплітуди фазного скорочення за наявності антагоністів IP_3 - і ріанодинових рецепторів вказує на те, що вони обидва відіграють важливу роль у механізмах, що залучаються до пуринергічної регуляції системи кровообігу. При цьому більша частка ($61,7 \% \pm 9,6 \%$) скоротливої реакції виявилася чутливою до пригнічення IP_3 -рецепторів, в той час як ріанодинові рецептори були відповідальні за $48,2 \% \pm 7,8 \%$ скоротливої реакції (див. рис.1,б,г). Перевищення сумою двох часток рівня 100 % свідчить про кооперативність цих процесів, тобто, що Ca^{2+} , який вивільнюється через IP_3 -рецептори, залучається до вивільнення Ca^{2+} через ріанодинові рецептори і/або навпаки. Подібна перехресна взаємодія цих рецепторів спостерігалася в ГМК ворітної вени [9].

Участь IP_3 -рецепторів у скоротливих реакціях, що викликаються агоністом $P2X_1$ -рецепторів була неочікуваною, оскільки активація іонотропного рецептора $P2X_1$ не передбачає утворення IP_3 , який би активував IP_3 -рецептори. Однак відомо, що АТФ вивільнюється із симпатичних нервових закінчень разом із ко-трансмітером норадреналіном [4]. Нервові терміналі облаштовані численними рецепторами, в тому числі і $P2X_1$ -рецепторами, через які АТФ впливає на вивільнення медіаторів [20]. При аплікації α, β -меАТФ активуються іонотроп-

ні $P2X_1$ -рецептори не тільки на мембрані ГМК, але й на нервових терміналях. Ca^{2+} , який входить через $P2X_1$ -рецептор в нервову термінал, спричинює вивільнення норадреналіну, що активує метаботропні α -адренорецептори ГМК з подальшим утворенням IP_3 . Така схема може пояснити виявлений нами механізм залучення IP_3 -рецепторів у скоротливих реакціях мезентеріальної артерії на АТФ.

Важливою властивістю IP_3 -рецепторів є те, що їх активація та пригнічення регулюється $[Ca^{2+}]_i$. По суті, вони є кальційактивованим кальцієвим каналом, а IP_3 активує рецептори головним чином через зменшення їх чутливості до пригнічення іонами кальцію не змінюючи при цьому властивості активації [2, 6]. Це уможлиблює їх роботу як CICR-каналів навіть без обов'язкового збільшення внутрішньоклітинної концентрації IP_3 , але за умови наявності факторів, що підвищують чутливість активації рецепторів до Ca^{2+} . Одним із таких факторів може бути АТФ,

яка при фізіологічних рівнях внутрішньоклітинної концентрації викликає потенціацію активації IP_3 -рецепторів кальцієм. IP_3 і АТФ діють разом як алостеричні регулятори, які підлаштовують чутливість, відповідно, пригнічення й активації рецептора до $[Ca^{2+}]_i$ [6].

Серед інших факторів, що контролюють регуляцію IP_3 -рецепторів, слід виділити кальмодулін [11], сімейство кальційзв'язувальних протеїнів CaBP [22] і ще цілу низку модулаторних протеїнів, які забезпечують внутрішньоклітинну кальцієву сигналізацію [5].

Встановлення детального механізму, що може бути відповідальним за вивільнення Ca^{2+} через IP_3 -рецептори після активації $P2X$ -рецепторів, потребує подальших досліджень.

На рис. 2 показані результати досліджень дії блокаторів IP_3 - і ріанодинових рецепторів на α, β -меАТФ-індуковане ізометричне фазне скорочення, як і на рис.1, але за наявності антагоніста кальцієвих

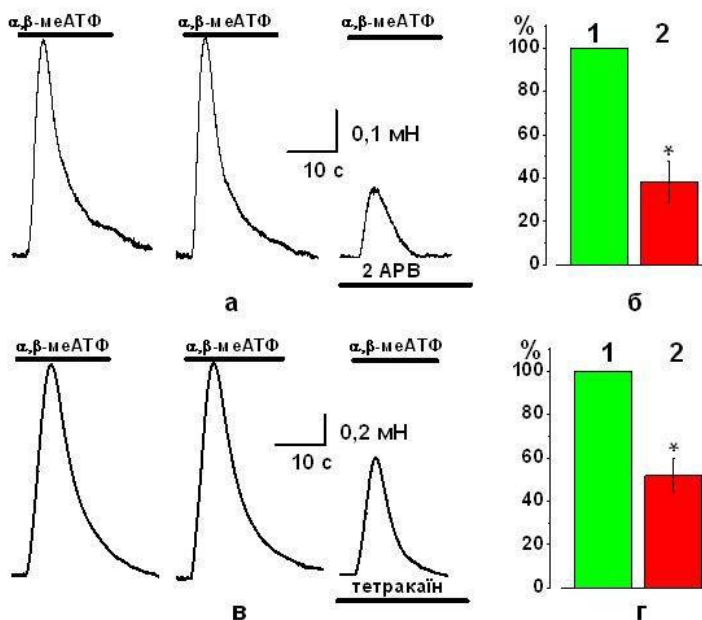

Рис. 1. Вплив 2АРВ (а, б) та тетракаїну (в, г) – блокаторів інозитолтрифосфатних (IP_3)- та ріанодинових рецепторів на фазне скорочення, що викликається агоністом $P2X_1$ -рецепторів. Для кожного з блокаторів показані типові записи скорочення (а, в) та усереднені результати (б, г) ($n=6$, $*P < 0,05$); 1 – амплітуда контрольного скорочення в розчині Кребса; 2 – амплітуда скорочення після дії відповідного блокатора

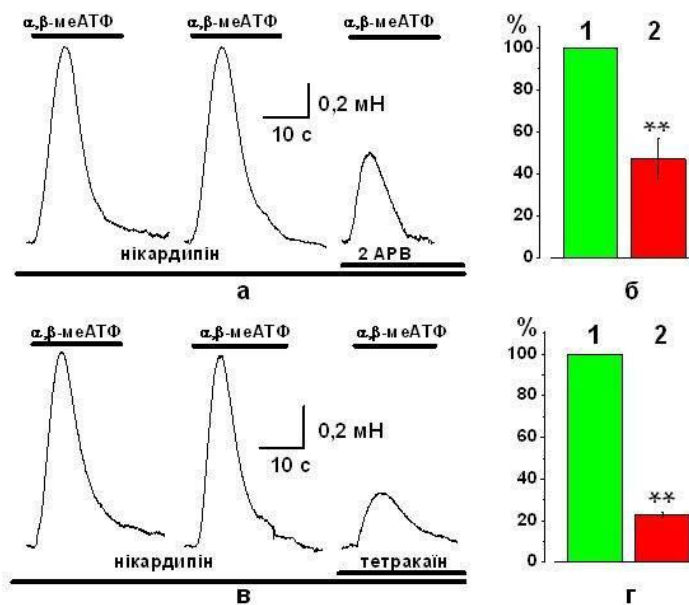

Рис. 2. Вплив 2АРВ (а, б) та тетракаїну (в, г) – блокаторів інозитолтрифосфатних (IP_3)- та ріанодинових рецепторів на фазне скорочення, що викликається агоністом $P2X_1$ -рецепторів за наявності блокатора потенціалзалежних кальцієвих каналів L-типу (нікардипіну). Для кожного з блокаторів показані типові записи скорочення (а, в) та усереднені результати (б, г) ($n=6$, $**P < 0,01$); 1 – амплітуда контрольного скорочення в присутності нікардипіну; 2 – амплітуда скорочення після дії відповідного блокатора

каналів L-типу нікардипіну (5 мкмоль/л). Порівняння результатів з нікардипіном може допомогти виявити особливості залучення іонів кальцію, що проникають через різні канали поверхневої мембрани, до вивільнення Ca^{2+} через ріанодинові і IP_3 -рецептори СР. Якщо ці рецептори однаково досяжні для іонів кальцію, що входять у клітину через $P2X$ -рецептор чи кальцієвий канал, то обмеження входу Ca^{2+} через один з цих шляхів призводило б до однакового зменшення CICR без зміни відносного внеску кожного з рецепторів у загальне скорочення. Результати наших досліджень показують (рис. 3), що це не так. Після обмеження входу Ca^{2+} через VGCCs, на 29 % збільшується відносний внесок ріанодинових рецепторів у скорочення, що викликане активацією $P2X_1$ -рецепторів. Це може означати, що активація вивільнення Ca^{2+} із внутрішньоклітинних депо іонами кальцію, які входять через VGCCs, опосередковується переважно IP_3 -рецепторами.

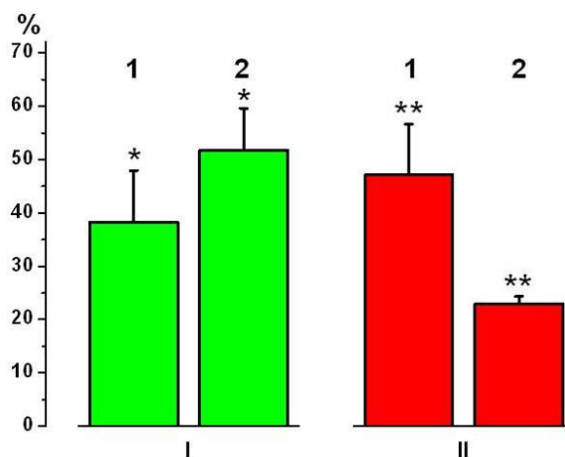

Рис. 3. Зменшення відносного вкладу інозитолтрифосфатних (IP_3)-рецепторів у фазне скорочення, що викликається агоністом $P2X_1$ -рецепторів при обмеженні входу Ca^{2+} через потенціалзалежні кальцієві канали нікардипіном; за 100 % прийнято вихідне скорочення згідно з протоколом: I – діаграми усереднених амплітуд скорочення без нікардипіну ($n=6$, $*P < 0,05$); II – діаграми усереднених амплітуд скорочення за наявності нікардипіну ($n=6$, $**P < 0,01$). 1 – амплітуда скорочення за наявності 2АРВ, 2 – амплітуда скорочення за наявності тетракаїну

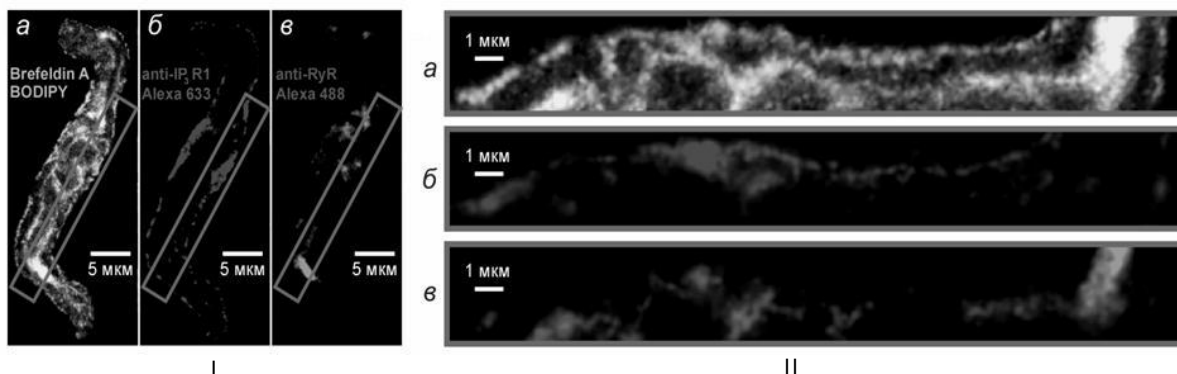

Рис. 4. Конфокальне зображення просторової організації саркоплазматичного ретикулума (СР) (I, панель а) та розподілу IP₃-рецепторів типу 1 у субплазмолемальному СР (I, панель б) і ріанодинових рецепторів у глибинних елементах СР (I, панель с) гладеньком'язових клітин мезентеріальної артерії морської свинки; II – збільшені зображення прямокутної ділянки (що виділена на панелі I) відповідних конфокальних зображень після повороту на 120° проти годинникової стрілки

При блокуванні цих каналів внесок останніх зменшується настільки, що більш вагомим стає вивільнення Ca²⁺ через ріанодинові рецептори.

Слід відмітити, що іони кальцію, які входять через VGCCs більш ефективно взаємодіють з IP₃-, ніж з ріанодиноними рецепторами. Структурним підґрунтям для кращої досяжності IP₃-рецепторів іонами кальцію, які входять через VGCCs, могла б бути просторова ко-локалізація цих каналів у мембрані і IP₃-рецепторів СР під мембраною. Модель такої ко-локалізації була раніше запропонована для клубочкових клітин [19].

Для визначення просторового розташування IP₃- і ріанодинових рецепторів у ГМК, ми провели імунофлуоресцентне дослідження з використанням антитіл, специфічних для цих рецепторів. Візуалізація розподілу антитіл за допомогою конфокальної мікроскопії (рис. 4) показала, що IP₃-рецептори розташовані переважно в субплазмолемальному СР, в той час як ріанодинові рецептори виявляються здебільшого в СР, що розташований ближче до центру клітини. Таким чином, IP₃-рецептори дійсно можуть бути легше досяжними для іонів кальцію, які входять через VGCCs поверхневої мембрани. Вони мо-

жуть відігравати роль підсилювачів кальцієвого сигналу, оскільки вивільнений через них кальцій буде започатковувати подальше вивільнення із глибше розташованого СР через ріанодинові рецептори [10].

Дослідження були підтримані грантами від The Wellcome Trust (075112) and British Heart Foundation (PG/08/062/25382).

К.Ю. Суханова, В.А. Бурый, В.Ф. Сагач, Т.Б. Болтон, Д.В. Гордиенко

ДЕЙСТВИЕ МОДУЛЯТОРОВ КальциЕВОГО МЕТАБОЛИЗМА НА СОКРАЩЕНИЕ МЕЗЕНТЕРИАЛЬНОЙ АРТЕРИИ МОРСКОЙ СВИНКИ ПРИ АКТИВАЦИИ P2X-РЕЦЕПТОРОВ

АТФ вызывает изменения сосудистого тонуса через активацию P2X-и P2Y-пуринорецепторов. Чтобы оценить относительный вклад Ca²⁺, входящих через потенциал-зависимые кальциевые каналы L-типа и высвобождающихся из саркоплазматического ретикулума (СР) через механизм CICR (от англ. Ca²⁺-induced Ca²⁺-release) при активации P2X-рецепторов, мы апплицировали агонист P2X-рецепторов α,β-меАТФ (10 мкмоль/л) и регистрировали изменения амплитуды фазового изометрического сокращения кольцевых дезнотелиализованных сегментов в присутствии блокаторов инозитолтрифосфатных (IP₃)-рецепторов (60 мкмоль/л 2-аминоэтоксидифенилборат) или ріанодиноних рецепторов (100 мкмоль/л тетракаина) в сочетании с манипулированием поступления внеклеточного Ca²⁺ через кальциевые каналы L-типа с помощью никардипина (5 мкмоль/л). Мы

обнаружили, что активация P2X-рецепторов приводит к высвобождению Ca^{2+} через оба типа рецепторов – IP_3 - и риадиноновые рецепторы. Кроме того, кальций, входящий через каналы L-типа также участвует в высвобождении Ca^{2+} из СР, предположительно через CICR-механизм. Однако фазное сокращение в присутствии никардицина было менее чувствительно к блокированию IP_3 - чем риадиноновых рецепторов ($47,1 \pm 9,5$ и $22,9 \% \pm 1,4$ % по сравнению с $38,3 \pm 9,6$ и $51,8 \% \pm 7,8$ % в растворе Кребса без никардицина для ингибиторов IP_3 - и риадиноновых рецепторов соответственно). Эти результаты позволяют предположить, что IP_3 -рецепторы более доступны для ионов кальция, входящих через потенциалзависимые кальциевые каналы L-типа, чем риадиноновые рецепторы. Это предположение подкрепляется исследованиями с использованием иммунофлуоресцентного окрашивания IP_3 - и риадиноновых рецепторов. Конфокальная визуализация окрашенных рецепторов показала, что элементы СР, находящиеся непосредственно под мембраной, обогащены IP_3 -рецепторами, а риадиноновые рецепторы расположены преимущественно на центральных и околоядерных элементах СР.

Ключевые слова: гладкие мышцы сосудов, пурино-рецепторы, IP_3 -рецепторы, риадиноновые рецепторы, потенциалзависимые кальциевые каналы L-типа, конфокальная микроскопия.

**K.Yu.Sukhanova, V.A.Bouriy,
V.F.Sagach, T.B.Bolton D.V.Gordienko**

EFFECTS OF Ca^{2+} METABOLISM DRUGS ON PURINERGIC CONTRACTIONS OF THE GUINEA-PIG SMALL MESENTERIC ARTERIES

ATP evokes changes in the vascular tone through the activation of P2X and P2Y purinoceptors. To evaluate relative contribution of Ca^{2+} entry through the L-type voltage-gated calcium channels and Ca^{2+} -induced Ca^{2+} -release (CICR) mechanisms in initiation of vascular smooth muscle contraction induced by P2XR activation, we have applied P2X receptor agonist -meATP (10 μM) and measured changes in phasic isometric tension of endothelium-denuded mesenteric artery rings in the presence of antagonists IP_3 Rs (60 $\mu\text{mol/l}$ APB) or RyRs (100 $\mu\text{mol/l}$ tetracaine) combined with on-off modulation of the L-type calcium channels by nifedipine (5 μM). We found that activation of P2XRs results in Ca^{2+} release from SR through both IP_3 Rs and RyRs. In addition, Ca^{2+} entry via L-type Ca^{2+} channels also participates in Ca^{2+} release from SR presumably through CICR mechanism. However, the phasic contractions in the presence of nifedipine were found to be less sensitive to inhibition of IP_3 Rs than RyRs ($47,1 \pm 9,5$ % and $22,9 \pm 1,4$ % comparing to $38,3 \pm 9,6$ % and $51,8 \pm 7,8$ % in control solution for IP_3 R and RyR inhibition, respectively). This finding suggests that Ca^{2+} entered the cell through L-type Ca^{2+} channels, has easier access to IP_3 Rs than to RyRs. This suggestion is further supported by immunostaining IP_3 Rs and

RyRs. Confocal imaging revealed that sub-PM SR elements are enriched with IP_3 Rs, while RyRs are predominantly located in the central/ perinuclear SR elements.

Key words: vascular smooth muscle, purinergic receptors, IP_3 receptors, ryanodine receptors, L-type voltage-gated calcium channels, confocal microscopy.

O.O.Bogomoletz Institute of Physiology, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv;

Ion Channel and Cell Signalling Centre, Division of Basic Medical Sciences, St. George's University

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гурковская А.В., Гокина Н.И. Ионный механизм возбуждающего действия АТФ на гладкие мышцы сосудов // Физиол. журн. – 1987. – **33**, №2. – С. 45–51.
2. Benham C.D., Tsien R.W. A novel receptor-operated Ca^{2+} -permeable channel activated by ATP in smooth muscle // Nature. – 1987. – **328**. – P. 275–78.
3. Berridge M.J., Lipp P., Bootman M.D. The versatility and universality of calcium signalling // Nat. Rev. Mol. Cell Biol. – 2000. – **1**. – P. 11–21.
4. Burnstock G. Physiology and pathophysiology of purinergic neurotransmission // Physiol. Rev. – 2007. – **87**, №2. – P. 659–797.
5. Choe C., Ehrlich B.E. The inositol 1,4,5-trisphosphate receptor (IP_3 R) and its regulators: sometimes good and sometimes bad teamwork // Sci.Signal. – 2006. – **363**. – P. 15.
6. Evans R.J., Surprenant A. Vasoconstriction of guinea-pig submucosal arterioles following sympathetic nerve stimulation is mediated by the release of ATP // Brit. J. Pharmacol. – 1992. – **106**, №2. – P. 242–249.
7. Foskett J.K., White C., Cheung K.H. et al. Inositol trisphosphate receptor Ca^{2+} release channels // Physiol. Rev. – 2007. – **87**, №2. – P. 593–658.
8. Gokina N.I., Gurkovskaya A.V. Effect of ATP and adenosine on spontaneous electrical and contractile activity of portal-vein smooth-muscle cells // Bull. Exp. Biol. and Med. – 1981. – **92**, №9 – P. 1141–1144.
9. Gordienko D.V., Bolton T.B. Crosstalk between ryanodine receptors and IP_3 receptors as a factor shaping spontaneous Ca^{2+} -release events in rabbit portal vein myocytes // J. Physiol. – 2002. – **542**. – P. 743–762.
10. Gordienko D.V., Harhun M.I., Kustov M.V. et al. Subplasmalemmal [Ca^{2+}]_i upstroke in myocytes of the guinea-pig small intestine evoked by muscarinic stimulation: IP_3 R-mediated Ca^{2+} -release induced by voltage-gated Ca^{2+} entry // Cell Calcium. – 2008. – **43**, №2. – P. 122–141.
11. Kasri N.N., Torok K., Galione A. et al. Endogenously bound calmodulin is essential for the function of the inositol 1,4,5-trisphosphate receptor // J. Biol. Chem. – 2006. – **281**, №13. – P. 8332–8338.

12. Lewis C.J., Evans R.J. Comparison of P2X receptors in rat mesenteric, basilar and septal (coronary) arteries // J. Auton. Nerv. Syst. – 2000. – **81**, №1–3. – P. 69–74.
13. Lewis C.J., Evans R.J. Lack of run-down of smooth muscle P2X receptor currents recorded with the amphotericin permeabilized patch technique, physiological and pharmacological characterization of the properties of mesenteric artery P2X receptor ion channels // Brit. J. Pharmacol. – 2000. – **131**, №8. – P. 1659–1666.
14. Mironneau J., Coussi F., Morel J.L. et al. Calcium signalling through nucleotide receptor P2X₁ in rat portal vein myocytes // J. Physiol. Online. – 2001. – **536**, №2. – P.339–50.
15. Nori S., Fumagalli L., Bo X. et al. Coexpression of mRNAs for P2X₁, P2X₂ and P2X₄ receptors in rat vascular smooth muscle: an in situ hybridization and RT-PCR study // J. Vascular. Res. – 1998. – **35**, №3. – P.179–85.
16. North R.A. Molecular physiology of P2X receptors // Physiol. Rev. – 2002. – **82**, №4. – P. 1013–1067.
17. Ramme D., Regenold J.T., Starke K. et al. Identification of the neuroeffector transmitter in jejunal branches of the rabbit mesenteric artery // Naunyn Schmiedebergs Arch. Pharmacol. – 1987. – **336**, №3. – P. 267–273.
18. Roberts J., Vial C., Digby H.R. et al. Molecular properties of P2X receptors // Pflug. Arch. Europ. J. Physiol. – 2006. – **452**, №5. – P. 486–500.
19. Spat A., Rohacs T., Hunyady L. Plasmalemmal dihydropyridine receptors modify the function of subplasmalemmal inositol 1,4,5-trisphosphate receptors: a hypothesis // Cell Calcium. – 1994. – **15**, №5. – P. 431–437.
20. Starke K., von Kugelgen I., Driessen B. et al. ATP release and its prejunctional modulation // Ciba Found. Symp. – 1996. – **198**. – P. 239–249.
21. Vial C., Evans R. J. P2X₁ receptor-deficient mice establish the native P2X receptor and a P2Y₆-like receptor in arteries // Mol. Pharmacol. – 2002. – **62**, №6. – P. 1438–1445.
22. Yang J., McBride S., Mak D.-O.D. et al. Identification of a family of calcium sensors as protein ligands of inositol trisphosphate receptor Ca²⁺ release channels // Proc. Nat. Acad. Sci. – 2002. – **99**, №11. – P. 7711–7716.

*Ин-т фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України, Київ;
Лондон, ун-т Св. Георгія, Великобританія
E-mail: skhivist@biph.kiev.ua*

*Матеріал надійшов до
редакції 15.01.2009*